



Донецький національний університет імені Василя Стуса
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра загальної та соціальної психології

СИЛАБУС
навчальної дисципліни «Анатомія ЦНС»

Кількість кредитів ЄКТС	5 кредитів ЄКТС
Період викладання	2025-2026 н.р., 1 семестр
Рівень вищої освіти	Перший
Спеціальність	С4 Психологія
Освітня програма	Психологія
Викладач	Корольова Наталія Дмитрівна, к.психол.н., доцент, доцент кафедри та загальної та соціальної психології
Профайл викладача(ів) курсу	https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=Kp6wpTcAAAAJ&view_op=list_works&gmla=AL3_ziisyBEMW4SBfLh7RXwxanOAVe_01yySG7lPgl9XAVqaWDDsmidf55_oHn0ZJGY6Ni2b7K210RcGBniDbE
Доступ до матеріалів курсу	Сайт навчально-наукового інституту психології ДонНУ імені Василя Стуса
Контактна інформація	n.korolova@donnu.edu.ua

Анотація

Навчальна дисципліна «Анатомія ЦНС» складена відповідно до освітньої програми Психологія спеціальності С4 Психологія, ОС «Бакалавр».

Дисципліна «**Анатомія центральної нервової системи**» належить до фундаментальної підготовки студентів спеціальності «*Психологія*» і є основою для розуміння біологічних механізмів психічної діяльності людини. Вивчення будови та функцій центральної нервової системи (ЦНС) забезпечує формування цілісного уявлення про анатомічну організацію мозку, нервові процеси, що лежать в основі поведінки, емоцій, пізнання й особистісного розвитку.

Метою **вивчення навчальної дисципліни** є формування у студентів знань про морфологічну будову, топографію та функціональні взаємозв'язки структур ЦНС, а також розуміння їхнього значення для психічних процесів і психофізіологічних функцій людини. Дисципліна створює анатомо-

фізіологічну базу для подальшого опанування дисциплін *нейропсихології, клінічної психології, психіатрії та психологічного консультування*.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей та програмних результатів навчання:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПРН4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПРН8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців і нефахівців.

Взаємозв'язок із іншими навчальними дисциплінами

Дисципліна «Анатомія ЦЕС» є фундаментальною складовою підготовки фахівців із психології. Вона безпосередньо пов'язана з такими навчальними дисциплінами, як загальна психологія, вікова психологія, патопсихологія, психіатрія, психодіагностика, психологічне консультування. Знання про будову та функціонування ЦНС є теоретичною основою для розуміння механізмів розвитку психічних процесів, психічних станів і поведінкових реакцій людини в умовах стресу та кризових ситуацій. Вивчення дисципліни також закладає підґрунтя для подальшого освоєння прикладних курсів, зокрема тих, що стосуються кризового втручання,

психологічної реабілітації, психокорекційної та психотерапевтичної роботи. Таким чином, дисципліна забезпечує міждисциплінарну інтеграцію знань і сприяє формуванню цілісного уявлення про психофізіологічні основи психолога.

Організація та оцінювання навчання

Тиждень/ дата/ години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання для практикумів і СРС	Термін виконання (дата і час)	Мак кількість балів
Модуль. Анатомія центральної нервової системи (100 балів)					
1-й тиждень, 4 години	Тема 1. Вступ в анатомію і фізіологію ЦНС.	Лекція Практичне заняття	Загальне поняття про анатомію та фізіологію людини. Історія розвитку анатомії та фізіології людини. Основні напрямки розвитку анатомії та фізіології. Методи дослідження анатомії та фізіології. Анатомічна та фізіологічна термінологія.	1-й тиждень	2
2-й тиждень, 4 години	Тема 2. Загальне уявлення про будову та розвиток ЦНС	Лекція Практичне заняття	Загальний план будови ЦНС. Порожнини мозку та ліквор. Мозкові оболонки. Філогенез центральної нервової системи. Онтогенез центральної нервової системи.	2-й тиждень	3
3-й тиждень, 4 години	Тема 3. Анатомічні та функціональні основи поширених нейроміфів.	Лекція Практичне заняття	Теорія триединого мозку Пола Макліна і Триединий мозок і сучасні наукові дослідження мозку. Рациональні засади мозку. П'ять найпоширеніших міфів про мозок, які набули популярності та їх	3-й тиждень	3

			спростування (презентації, дебати). Перегляд обговорення https://www.youtube.com/watch?v=5ejUIKmo14U&ab_channel		
4-й тиждень 4 години	Тема 4. Мікроструктура нервової тканини. Будова нервової клітини.	Лекція Практичне заняття	Загальні принципи будови нервової тканини: а. Нейроцит структурно-функціональна одиниця нервової системи. б. Нейроглія. Організація нервової клітини – нейроцита.	4-й тиждень	3
5-й тиждень, 4 години	Тема 5. Синапси центральної нервової системи	Лекція Практичне заняття	Будова синапса. Нейромедіатори, класифікація (ацетилхолін, норадреналін, дофамін, гліцин, ГАМК, глутамат, серотонін, оксид азоту, інші) та нейромодулятори (нейропептиди, нейростероїди, інші). Процеси збудження та гальмування у ЦНС. Закономірності проведення збудження. Швидкість проведення збудження, фактори, від яких вона залежить.	5-й тиждень	3
6-й тиждень, 4 години	Тема 6. Будова спинного мозку	Лекція Практичне заняття	Будова спинного мозку. Сіра і біла речовина. Рефлекторні дуги спинного мозку.	6-й тиждень	3

7-й тиждень, 4 години	Тема 7. Провідні шляхи спинного мозку.	Лекція Практичне заняття	Провідні шляхи головного і спинного мозку, їх класифікація. Головні чутливі і рухові провідні шляхи.	7-й тиждень	3
Модульна контрольна робота					10
8-й тиждень, 4 години	Тема 8. Будова і функції довгастого мозку. Ретикулярна формація.	Лекція Практичне заняття	Будова довгастого мозку, сіра та біла речовини. Ядра. Функції та центри довгастого мозку. Ретикулярна формація стовбура мозку, його функції. Функціональне значення ретикулярної формації.	8-й тиждень	3
9-й тиждень, 4 години	Тема 9. Будова та функції заднього мозку. Четвертий шлуночок.	Лекція Практичне заняття	Задній мозок. Міст. Розташування сірої та білої речовин. Ядра. Ніжки моста. Функції та центри моста. Четвертий шлуночок, його сполучення. Ромбоподібна ямка. Мозочок. Ядра й кора мозочка. Функції мозочка та їх порушення.	9-й тиждень	3
10-й тиждень, 4 години	Тема 10. Будова середнього мозку	Лекція Практичне заняття	Середній мозок. Ніжки середнього мозку. Сіра та біла речовини. Червоне ядро, чорна речовина. Покришка середнього мозку (чотиригорбкове тіло). Функція горбків пластинки покривки. Водопровід мозку.	10-й тиждень	3

11-й тиждень, 4 годин	Тема 11. Будова проміжного мозку	Лекція Практичне заняття	Проміжний мозок: будова відділів у зв'язку з функцією. Зоровий горб (таламус). Колінчасті тіла (метаталамус). Епіталамус. Третій шлуночок. Функції проміжного мозку.	11-й тиждень	3
12-й тиждень, 4 години	Тема 12. Гіпоталамус. Лімбічна система	Лекція Практичне заняття	Гіпоталамус. Ядра гіпоталамуса. Мигдалеподібне тіло. Склад лімбічної системи, функції та її значення.	12-й тиждень	3
13-й тиждень, 4 години	Тема 13. Будова та функції півкуль головного мозку	Лекція Практичне заняття	Загальний план будови кінцевого мозку. Стріопалідарна система. Мозолисте тіло і шлуночки мозку.	13-й тиждень	3
14-й тиждень, 4 години	Тема 14. Кора великих півкуль	Лекція Практичне заняття	Загальний план будови кори великих півкуль. Основні ділянки і поля кори за К.Бродманом. Кіркові структури, пов'язані з мовною функцією людини: зони Брока, Верніке, кутова звивина. Функціональні значення окремих зон кори. Функції ЦНС.	14-й тиждень	3
15-й тиждень, 4 години	Тема 15. Кора великих півкуль	Лекція Практичне заняття	Вікові зміни кори великих півкуль. Кровообіг головного мозку.	15-й тиждень	3

16-й тиждень, 4 години	Тема 16. Черепно-мозкові нерви	Лекція Практичне заняття	Загальна характеристика черепно-мозкових нервів. Детальна характеристика черепно-мозкових нервів.	16-й тиждень	3
17-й тиждень 4 години	Тема 17. Анатомічна будова та функції органів чуття.	Лекція Практичне заняття	Анатомічна будова та функції органів зору, слуху, нюху, смаку, рівноваги. Їх особливості, значення. Соматосенсорні органи, шкіра.	17-й тиждень	3
Всього: 68 год.			Екзамен або індивідуальне творче завдання	Екзаменаційний період	40
Всього					100

Організація та оцінювання навчання визначена «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса». Форми поточного та підсумкового контролю, такі як розв'язання тестів, аналіз клінічних кейсів та виконання прикладних завдань, мають на меті не лише перевірку теоретичних знань, а й формування ключових професійних компетенцій. Екзамен не є обов'язковою формою підсумкового контролю через можливість здобувачів отримати 100 балів протягом семестру сумарно за всі види навчальної діяльності. За поточну роботу в семестрі здобувач може отримати 60 балів і ще 40 балів за індивідуальне творче завдання, що захищається замість іспиту і в сумі загальна максимально можлива кількість балів складає 100.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Види робіт, що демонструють здобуті здобувачем вищої освіти результати навчання	Критерії оцінювання
Практичне заняття 1	<i>Максимальний бал – 2 бали.</i> Ієрархія отримання балів передбачає три рівні: Високий (2 бали): завдання виконано вірно, здобувач має уявлення про теоретичні аспекти теми, володіє матеріалом, проявляє особисту ініціативу, ставить питання.

	<p>Середній (1 бал): завдання виконано частково вірно, здобувач відповідає на питання, але ініціативу не проявляє.</p> <p>Незадовільний (від 0 балів): завдання виконано невірно, здобувач не проявляє ініціативу, не відповідає на запитання.</p>
Практичні заняття 2-17	<p>Максимальний бал – 3 бали.</p> <p>Ієрархія отримання балів передбачає:</p> <p>Високий (3 бали): завдання виконано вірно, здобувач має уявлення про теоретичні аспекти теми, володіє матеріалом, проявляє особисту ініціативу, ставить питання. Виконав завдання для самостійної роботи і презентував його.</p> <p>Достатній (2 бали). На практичному занятті активний, але самостійне завдання не виконав. Або виконав самостійне завдання, але на занятті не працює, не демонструє належного володіння матеріалом.</p> <p>Низький (1 бал): завдання виконано частково вірно, здобувач відповідає на питання, але ініціативу не проявляє. Самостійне завдання не виконане.</p> <p>Незадовільний (0 балів): завдання виконано невірно, здобувач не проявляє ініціативу, не відповідає на запитання.</p>
Модульний контроль	<p>Максимальна кількість балів – 10 балів</p> <p>0,5 балів за кожен вірну відповідь (20 тестових завдань x 0,5 бал = 10 балів)</p>

Оцінка розраховується зі 100 балів, з них поточний контроль 60 балів і підсумковий 40 балів. Загальна кількість - 100 балів.

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни проводиться в письмовій та усній формах на кожному практичному занятті у формі опитування, виконання самостійних, практичних, ситуаційних та тестових завдань, результатів наукових досліджень. Контроль самостійної роботи проводиться шляхом перевірки виконаних завдань. Модульний контроль здійснюється з метою перевірки рівня засвоєння теоретичного і практичного матеріалу та передбачає виконання здобувачами письмових тестових завдань для модульного контролю.

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену або індивідуального творчого завдання.

Підсумковий контроль (0 - 40 балів)

До підсумкового контролю (екзамену) допускаються здобувачі, які протягом семестру набрали не менше 35 балів. Якщо здобувач протягом семестру набрав менше 35 балів, він до додаткової сесії має відпрацювати пропущені заняття до додаткової сесії (при оцінюванні виконаних завдань

застосовується політика «дедлайнів» – максимальна оцінка 50% від зазначеної в силабусі кількості балів).

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру суму балів більшу за 60, має можливість:

- не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку;
- складати іспит з метою підвищення свого рейтингу з певної навчальної дисципліни.
- здобувач у випадку якщо він виконав індивідуальне творче завдання, але не задоволений підсумковою кількістю балів, має право складати екзамен, але бали за виконання індивідуального творчого завдання у цьому випадку анулюються.

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру менше за 60 балів, зобов'язаний складати іспит.

Критерії оцінювання творчої роботи

Індивідуальна творча робота здобувача включає на вибір створення аналітичного есе на одну із запропонованих тем:

- Мозок як матеріальна основа психіки (взаємозв'язок між структурою мозку та психічними процесами).
- Роль лобових часток у формуванні особистості та саморегуляції.
- Лімбічна система: анатомія емоцій.
- Функціональна асиметрія півкуль мозку та індивідуальні відмінності.
- Нейроанатомічні основи пам'яті й навчання.
- Мовлення і мозок: анатомічні центри комунікації.
- Нейрон як основна структурно-функціональна одиниця психіки.
- Як мозок створює свідомість: біологічні та філософські аспекти.
- Пластичність мозку як основа розвитку й адаптації особистості.
- Пошкодження мозку і зміни поведінки: анатомічне підґрунтя психічних порушень.
- Міфи про мозок очима психолога: наукове пояснення популярних уявлень.
- Від нейрона до особистості: як біологічне стає психологічним.

Есе повинні відповідати наступним **вимогам**:

- Обсяг 3-5 сторінок друкованого тексту (1,5 інтервал, Times New Roman 14).; (5 балів)

Структура:

1. Титульний аркуш
 2. Вступ (актуальність, мета, завдання)
 3. Основна частина (виклад і аналіз наукових даних)
 4. Висновки (узагальнення, власна позиція)
 5. Список літератури. Посилання за стандартом ДСТУ 8302:2015.
- Допускається оформлення в мультимедійній формі (презентація).

Критерії оцінювання (0–40 балів):

- Наукова обґрунтованість. Використання сучасних наукових джерел, правильність термінології, глибина аналізу. (10 балів)
- Логічність і структурованість викладу (5 балів)
- Зв'язок анатомії з психологічним контекстом (10 балів)
- Оригінальність і самостійність мислення (10 балів)
- Оформлення роботи (5 балів)

Творча робота оцінюється за такими **критеріями**:

36–40 балів – має наукову глибину, логічну структуру, демонструє креативність, точність термінології та міждисциплінарне розуміння;

30–35 балів - добре розкрито тему, є власні висновки, проте відчутні окремі недоліки у логіці чи глибині аналізу;

20–29 балів - матеріал викладено правильно, але поверхнево; бракує оригінальності або психологічного контексту;

10–19 балів - робота фрагментарна, з фактичними неточностями, без чіткої структури;

0–9 балів - відсутність власного внеску, грубі помилки, плагіат або невчасне подання.

У разі плагіату робота автоматично анулюється.

Творча робота виконується протягом семестру і має бути здана на останньому тижні аудиторного навчання через корпоративну пошту або в друкованому вигляді. Остаточний результат презентується на останньому занятті.

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру від 35 до 50 балів, зобов'язаний скласти екзамен.

На екзамені здобувачі готуються та відповідають за екзаменаційним білетом, який має два питання теоретичного або практичного характеру, третє питання складається з тестових завдань. Перше та друге запитання (завдання) оцінюється у 15 балів за такими критеріями:

– «відмінно», повна відповідь, не менше 90% потрібної інформації (повне, безпомилкове розв'язування завдання) – 15-14 балів;

– «добре», достатньо повна відповідь, не менше 75% потрібної інформації або незначні неточності (повне розв'язування завдання з незначними помилками) – 13-10 балів;

– «задовільно», неповна відповідь, не менше 50% потрібної інформації та деякі помилки (завдання виконане з певними недоліками) – 9-5 балів;

– «незадовільно», відповідь містить менше 50% потрібної інформації, грубі помилки, здобувач не орієнтується у загальних термінах – 4-1 бал.

– не відповідає умовам до «задовільно» – 0 балів.

Тестові завдання, які містить екзаменаційний білет оцінюється у 10 балів. Кожна правильна відповідь оцінюється у 2 бали.

Схема нарахування балів розроблена викладачем відповідно до Порядку оцінювання здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2021/02/poryadok-oczinyuvannya-znan-zdobuvachiv-vyshhoyi-osvity.pdf>

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Завдання до практичного заняття з кожної теми регламентуються силабусом та виконуються, протягом тижня до наступного практичного заняття (за розкладом), за невчасне виконання кількість балів зменшується на 25 % за кожен повний тиждень затримки.

Пропущені практичні заняття мають бути відпрацьовані під час проведення індивідуальних консультацій викладачем (згідно затвердженого графіка) у повному обсязі (не більше одного пропущеного заняття протягом однієї консультації).

Пропущені лекційні заняття мають бути відпрацьовані шляхом написання конспекту з пропущеної теми та надані на перевірку викладачеві не пізніше наступного лекційного заняття (за розкладом).

Здобувачі, які навчаються за індивідуальним графіком повинні здавати завдання відповідно до узгодженого графіку очно, або за допомогою Microsoft Teams, Outlook, щотижня, під час проведення індивідуальних консультацій викладачем (згідно затвердженого графіка).

Всі пропущені завдання, які передують написанню модульної роботи повинні бути відпрацьовані до його проведення модуля. Пропущені завдання після проведення модульного контролю, повинні бути відпрацьовані до 17 тижня (згідно календарного плану).

Дотримання вимог академічної доброчесності

Відповідно до Закону України «Про освіту» академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації. Основні засади дотримання академічної доброчесності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса відображено за покликанням <https://drive.google.com/drive/folders/1pbDJWc1Rgz0x-rwRTLLeunp-WuJ7i7Nv;>

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет та завдання анатомії.
2. Сучасні напрями розвитку анатомії.
3. Методи дослідження анатомії.
4. Стислі відомості з історії анатомії ЦНС.
5. Розвиток анатомії в Україні.
6. Нервова система. Основні відділи центральної нервової системи людини.
7. Клітинна будова нервової тканини. Нейроцит: визначення, морфологічна класифікація, будова, топографія, функції.
8. Нейроцит: функціональна класифікація, типи нейроцитів.
9. Нейроглія: види і функції.
10. Поняття «рецептор»: функціональне значення, класифікація.
11. Синапс: його будова і типи.
12. Сіра речовина ЦНС: будова, функції.
13. Біла речовина ЦНС: будова, функції.
14. Нервові волокна, пучки, корінці, нерви: будова.
15. Нервові вузли: класифікація, топографія, функції.
16. Рефлекс, визначення, види. Будова рефлекторної дуги.
17. Розвиток ЦНС в ембріогенезі. Етапи формування в філогенезі.
18. Сегменти спинного мозку і його основні структури. Основні відділи спинного мозку.
19. Зовнішня будова спинного мозку: топографія, межі, будова.
20. Сіра речовина спинного мозку: будова і характеристика.
21. Біла речовина спинного мозку: класифікація, будова, функції.
22. Висхідні провідні шляхи спинного мозку, функції і розміщення.
23. Низхідні провідні шляхи спинного мозку, функції і розміщення.
24. Спинномозковий вузол: топографія, функції.
25. Спинномозкові нерви: утворення, функціональне призначення.
26. Оболонки спинного мозку, їх вміст.
27. Головний мозок: ембріологічна й анатомічна класифікація.
28. Загальний опис стовбура головного мозку.
29. Загальний опис довгастого мозку.
30. Міст: розвиток, будова.
31. Ретикулярна формація: топографія, будова.
32. Середній мозок: розвиток, будова.
33. Мозочок: класифікація частин, клітинна будова, функції.
34. Проміжний мозок: частини, будова і функції.
35. Таламічний мозок: частини, будова і функції.
36. Таламус: будова і функції.
37. Загальний план будови кінцевого мозку: поверхні, полюси, півкулі і

частки.

38. Півкулі великого мозку: частини, будова, функції.
39. Біла речовина півкуль великого мозку: класифікація, значення.
40. Провідні шляхи ЦНС: визначення, класифікація.
41. Борозни і звивини верхньолотеральної поверхні півкулі.
42. Борозни і звивини медіальної поверхні півкулі.
43. Будова нижньої будови півкулі.
44. Основні групи волокон, які складають товщу півкуль.
45. Шлуночки мозку.
46. Базальні ядра: будова і функції.
47. Морфофункціональні відмінності ділянок кори півкуль.
48. 12 пар черепно-мозкових нервів: ядра, вихід з мозку і ділянки іннервації.

Схема оцінювання результатів навчальних досягнень

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D		
60-66	E	задовільно	не зараховано
0-59	FX	незадовільно	

Список рекомендованих джерел

Основна література

1. Анатомія та еволюція нервової системи: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. Д. Боярчук; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка» Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. 395 с.
2. Анатомія людини: підручник: у 3 т. Т.2 / А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, О.І. Ковальчук [та ін.]. 8-ме вид., доопрац. Вінниця: Нова Книга, 2025. 432 с.
3. Анатомія людини: у 3-х т. Т. 3: підручник / Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р. [та ін.]; за ред. А.С. Головацького, О.І. Ковальчука. 7-ме вид., доопрац. Вінниця: Нова Книга, 2024. 408 с.
4. Кузів О. Є. Анатомія та еволюція нервової системи людини: курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. 80 с.
5. Купчак С.В., Грицуляк В.Б., Долинко Н.П., Халло О.Є. Анатомія і еволюція центральної нервової системи: навч. посіб. для студентів спеціальності «Психологія». ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», 2019 р. 138 с.
6. Маруненко І. М. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи :

навч. посіб.: для студентів небіол. спец. вищ. навч. закл. / І. М. Маруненко, Є. О. Неведомська, Г. І. Волковська. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 182 с.

7. Марциновський В.П. Анатомія і фізіологія людини. Редакційно-видавничий центр Рівненського державного гуманітарного університету. 2016. 220 с.

8. Нейроанатомія: пер. 7-го вид. / Алан Р. Кроссман: наук. Ред. укр. вид. Олександр Ковальчук. К.: ВСВ «Медицина», 2025. 190 с.

9. Сидоренко П. І. Анатомія та фізіологія людини: підручник. Київ: Медицина, 2015. 248 с.

10. Федонюк Я. І. Анатомія та фізіологія з патологією. Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. 676 с.

11. Хавіна І.В., Гура Т.В., Чебакова Т.Ю. Анатомія нервової системи та вищої нервової діяльності. Ч. 1: навч.-метод. посібник / І.В. Хавіна, Т.В. Гура, Т.Ю. Чебакова. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків: Панов А. М., 2020. 103 с.

12. Чернокульський С.Т. Анатомія центральної нервової системи (спинний, головний мозок) та органи чуттів. 4-е видання. навч.-метод. посібник. / С.Т. Чернокульський. Книга плюс 2019. 160 с.

Допоміжна література

1. Аносов І. П., Хоматов В. Х. Анатомія людини у схемах. Навчальний наочний посібник. Київ: Вища школа, 2002. 191 с.

2. Бакаєв С.Д. Клінічна нейропсихологія: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2022. 220 с.

3. Майдіков Ю.Л., Корсун С.І. Нервова система і психічна діяльність людини: навч. посіб. Київ, Магістр-XXI сторіччя, 2007. 280 с.

4. Методи обстеження неврологічного хворого: навч. посіб. для студ., лікарів-інтернів, викл. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредитації / Л. І. Соколова та ін.; за ред. Л. І. Соколової, Т. І. Ілляш. Київ: Медицина, 2015. 144 с.

5. Кареліна Т. І., Касевич Н. М. Неврологія: підручник. 2-ге вид., випр. Київ, 2017. 288 с.

6. Посібник з фізіології / за ред. В. Г. Шевчука. Вінниця: Нова книга, 2005. 576 с.

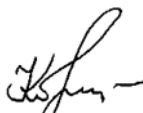
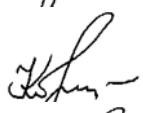


7. Ревенько А. В., Демченко А. В., Кривенко В. І. Синдромологічна діагностика захворювань вегетативної нервової системи. Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. 202 с.

8. J. Gordon Betts, (Tyler Junior College), Peter Desaix, (University Of North Carolina At Chapel Hill), Eddie Johnson, (Central Oregon Community College) and oth. Anatomy and Physiology 2e. Rice University, Houston, Texas 2022. 1275 p. [Anatomy and Physiology 2e](#)

9. Lindsay M. Biga, Sierra Dawson, Amy Harwell and oth. Anatomy & Physiology 2.0 – Openstax/Oregon State University. 2022 1952 p. [Anatomy & Physiology 2e – Open Textbook](#)

Інформаційні ресурси в Internet

- Пошукова система Національної бібліотеки імені В.І.Вернадського
- <http://www.nbuv.gov.ua/>
- Електронні репозитарії Донецького національного
університету імені Василя Стуса. <http://rang.donnu.edu.ua/>

Викладач		Наталія КОРОЛЬОВА
В. о. завідувача кафедри		Наталія КОРОЛЬОВА
Гарант освітньої програми		Наталія КОРОЛЬОВА
Керівник спеціальності		Вікторія ОВЕРЧУК